

Wyrok z dnia 2 października 1997 r.

II UKN 280/97

Okresy pracy wykonywanej w czasie odbywania kary pozbawienia wolności są okresami składkowymi, które uwzględnia się przy ustalaniu prawa do renty inwalidzkiej. Inwalidztwo powstałe po upływie 18-tu miesięcy od tych okresów nie uzasadnia przyznania renty inwalidzkiej (art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 2 października 1997 r. sprawy z wniosku Mariana P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o rentę inwalidzką, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 31 stycznia 1997 r. [...]

o d d a ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z dnia 31 stycznia 1997 r. oddalił apelację wnioskodawcy Mariana P. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 26 stycznia 1996 r., którym to wyrokiem Sąd Wojewódzki oddalił odwołanie Mariana P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R., odmawiającej wnioskodawcy prawa do renty inwalidzkiej. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny podał, że podstawę odmownej decyzji organu rentowego stanowiły orzeczenia Komisji Lekarskich do Spraw inwalidztwa i Zatrudnienia. Komisje te, zarówno Obwodowa, jak i Wojewódzka, nie stwierdziły u wnioskodawcy inwalidztwa. Dlatego też organ rentowy odmówił przyznania wnioskodawcy renty inwalidzkiej. Podstawę prawną decyzji stanowił więc art. 32 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Sąd Wojewódzki oddalając odwołanie wnioskodawcy stwierdził,

że pracował on ostatnio w warunkach pozbawienia wolności w okresie od 6 maja 1991 r. do 19 września 1991 r. Dla uzyskania renty inwalidzkiej koniecznym jest ustalenie, że inwalidztwo wnioskodawcy powstało najpóźniej do 19 marca 1993 r., w ciągu 18-tu miesięcy od zaprzestania zatrudnienia, jak tego wymaga przepis art. 32 pkt 3 ustawy o z.e.p. Sąd Wojewódzki powołał się na dowód z opinii biegłego lekarza psychiatry, którą w pełni podzielił. W opinii tej biegły psychiatra stwierdził u wnioskodawcy rozpoczynający się zespół psychoorganiczny powodujący częściową niezdolność do pracy zarobkowej, uzasadniającą zaliczenie do III grupy inwalidów, a istniejącą od 20 sierpnia 1996 r. W konsekwencji Sąd Wojewódzki ustalił, że wnioskodawca nie spełnia jednego z niezbędnych warunków wymaganych przez wymieniony wyżej przepis art. 32 ustawy o z.e.p. do uzyskania renty inwalidzkiej. Stał się bowiem inwalidą po upływie 18-tu miesięcy od zaprzestania zatrudnienia. Sąd Apelacyjny oddalając apelację wnioskodawcy od tego wyroku zauważył, że Marian P. nie legitymuje się w ogóle jakimkolwiek okresem zatrudnienia pracowniczego w rozumieniu art. 5 pkt 2 ustawy o z.e.p. w związku z art. 2 KP. Nie wykazał więc żadnego okresu składkowego, a jedynie okres równorzędny z okresem zatrudnienia - określony w art. 11 ust. 2 pkt 15 ustawy o z.e.p. - pracę wykonywaną w warunkach pozbawienia wolności. Taka sytuacja, zdaniem Sądu Apelacyjnego, jest wystarczająca do odmówienia wnioskodawcy prawa do renty inwalidzkiej. Fakt, iż wnioskodawca nigdy nie był zatrudniony, poza pracą w warunkach pozbawienia wolności, zwalniał Sąd I instancji, w ocenie Sądu Apelacyjnego, od obowiązku ustalenia inwalidztwa wnioskodawcy oraz daty, w której ono powstało. Sąd Apelacyjny, w rozważaniach swoich dotyczących możliwości doliczenia okresu pracy zaliczalnego lub równorzędnego z okresem zatrudnienia, powołał się na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 1996 r., II UR 1/96 - OSNAPiUS nr 19 poz. 290. Sąd Apelacyjny nawiązał jednak także do daty powstania inwalidztwa wnioskodawcy i podkreślił, że powstało ono po okresie wymaganym przez powołany już przepis art. 32 pkt 3 ustawy o z.e.p., a tym samym gdyby nawet Marian P. dysponował minimalnym w wymiarze okresem stażu pracowniczego, to i tak nie miałby prawa do renty inwalidzkiej ze względu na datę powstania inwalidztwa, określoną w dokładnej i wydanej po rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy opinii biegłego.

W kasacji pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie przepisów postępowania przez nieustalenie czy wnioskodawca rzeczywiście nie legitymuje się jakimkolwiek okresem zatrudnienia, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 393 §

1 KPC). Wnoszący kasację ponadto zarzucił Sądowi II instancji naruszenie art. 5, 212, 216, 232, 286 KPC. Zarzut naruszenia tego ostatnio wymienionego przepisu sprowadzał się do pominięcia wezwania biegłego do złożenia ustnych wyjaśnień, które uzupełniłyby złożoną opinię. Ponadto, zdaniem wnoszącego kasację, naruszony został także przepis art. 299 KPC poprzez pominięcie dowodu z przesłuchania stron, który należało przeprowadzić z urzędu. W kasacji zarzucono również naruszenie prawa materialnego polegające na nie uwzględnieniu art. 5 pkt 2 i art. 11 ust. 2 pkt 15 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników w związku z art. 2 Kodeksu pracy oraz art. 32 ustawy o z.e.p. Dlatego też pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie. W uzasadnieniu kasacji podkreślono, że Sąd Apelacyjny pominął twierdzenie wnioskodawcy co do jego pracy w okresie pobytu na wolności w Hucie Szkła w S. od 8 października 1989 r. do 8 listopada tego samego roku. W opinii biegłego wnoszący kasację dopatrywał się wadliwości polegającej na pominięciu przez biegłego faktu, iż wnioskodawca przebywał przez okres 15-tu miesięcy przed badaniem na oddziale dla więźniów z anomaliami psychicznymi. Pełnomocnik wnioskodawcy uważa, że skoro biegły wiąże inwalidztwo wnioskodawcy z wypadkiem samochodowym, jakiemu uległ w 1985 r., to opinia co do daty powstania inwalidztwa jest błędna.

Rozpoznając kasację Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Z materiału sprawy, w tym z akt rentowych, wynika, że poczynając od kwietnia 1976 r. wnioskodawca odbywał kary pozbawienia wolności. W krótkich okresach pobytu na wolności: od 16 września 1989 r. do 27 lutego 1990 r. wnioskodawca pozostawał bez pracy, a jedynie od 8 października 1989 r. do 8 listopada 1989 r. był zatrudniony w Hucie Szkła w S. Kolejną przerwę w odbywaniu kary miał od 20 września 1991 r. do 5 marca 1992 r. Wówczas także nie pracował. Od 5 marca 1992 r. do chwili obecnej odbywa karę pozbawienia wolności, jednakże od 19 września 1991 r. nie wykonuje już żadnej pracy. Zgodnie z art. 11 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o z.e.p. okresy pracy wykonywanej w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w wymiarze czasu nie niższym niż połowa obowiązującego czasu pracy w danym zawodzie są traktowane jako okresy równorzędne z okresami zatrudnienia. Zgodnie z przepisem art. 2 ust. 2 pkt. 4 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o re-

waloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) za okresy składkowe uważa się okresy pracy wykonywanej w czasie odbywania na obszarze Państwa Polskiego kary pozbawienia wolności, kary aresztu za wykroczenie oraz w czasie tymczasowego aresztowania - w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy określonego dla takiej pracy. Skoro okres pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności jest uznany, zgodnie z przytoczonym wyżej przepisem, za okres składkowy, to ta część wywodów zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, w której Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Wojewódzkiego co do potrzeby zasięgnięcia opinii biegłego lekarza sądowego co do inwalidztwa wnioskodawcy, albowiem dysponuje on tylko okresem równorzędnym z okresem zatrudnienia, jest wadliwa.

Wniosek o rentę inwalidzką został zgłoszony już pod rządami ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji, wymienionej poprzednio, a zgodnie z przytoczonym art. 2 ust. 2 pkt 5 tej ustawy okresy pracy wykonywanej w okresie pozbawienia wolności w wymiarze czasu nie niższym od połowy obowiązującego, są traktowane jako okresy składkowe bez spełnienia jakichkolwiek innych warunków. Pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 1996 r., II UR 1/96, na który powołał się Sąd Apelacyjny, dotyczył stanu prawnego sprzed daty wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji, co zostało jednoznacznie podkreślone w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego: "...w sprawie mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) dotyczące warunków nabycia prawa do świadczeń, skoro te wystąpiły łącznie przed datą wejścia w życie ustawy o rewaloryzacji..."

W rozpoznawanej sprawie nie tylko wniosek został zgłoszony pod rządami ustawy o rewaloryzacji, ale również ewentualne warunki do nabycia prawa do renty inwalidzkiej powinny być spełnione pod rządami tej ustawy. Warunki te spełnione jednak nie zostały, na co trafnie powołał się w dalszych wywodach Sąd Apelacyjny rozważając ewentualne prawo do renty inwalidzkiej wnioskodawcy z punktu widzenia innego warunku wymaganego do przyznania tej renty, tj. daty powstania inwalidztwa. Sąd Apelacyjny dokonał ponownie oceny opinii biegłego sądowego i podzielił stanowisko Sądu Wojewódzkiego co do pełnej wiarygodności tej opinii. Sąd Apelacyjny podkreślił, że stwierdzony w dacie wydania przez biegłego opinii zespół psychoorganiczny nigdy nie był wcześniej potwierdzony przez lekarzy orzekających w komi-

sjach lekarskich, przed którymi wnioskodawca stawał poczynając od 1994 r., brak jest więc podstaw do przesunięcia ustalonej daty powstania inwalidztwa wstecz.

Kasacja polemizuje z treścią opinii biegłego w sposób dowolny. Wypadek samochodowy, podczas którego wnioskodawca doznał urazu głowy, miał miejsce nie w 1985 r., jak się twierdzi w kasacji, ale w 1975 r., zanim wnioskodawca podjął pracę w więzieniu. Biegły podczas badania wnioskodawcy wziął pod uwagę kartę informacyjną z pobytu wnioskodawcy w szpitalu, po tym wypadku. Z treści opinii biegłego nie wynika jednak, wbrew wywodom kasacji, że aktualne inwalidztwo łączy on z tym wypadkiem. Biegły uwzględnił inne karty informacyjne z pobytów wnioskodawcy na oddziałach psychiatrycznych, gdzie wnioskodawca przebywał na obserwacjach w związku z kolejnymi postępowaniami karnymi, które toczyły się przeciw niemu. Z zapisów tych kart (ostatni po obserwacji w okresie od 8 czerwca 1993 r. do 15 lipca 1993 r.) wynikało, że u wnioskodawcy rozpoznawano cechy osobowości nieprawidłowej nie dające podstaw do stwierdzenia inwalidztwa. Cechy te po wypadku w 1975 r. zaczęto traktować jako charakteropatię. Biegły przyjmując, że wnioskodawca w dacie badania jest inwalidą III grupy wyraźnie podkreślił, iż "Obecny stan psychiczny pozwala stwierdzić, że obok diagnozy osobowości charakteropatycznej można także rozpoznać już cechy rozpoczynającego się zespołu psychoorganicznego". To stwierdzenie jednoznacznie wskazuje na brak powiązania aktualnego inwalidztwa z urazem w 1975 r.

Taka opinia nie wymagała dodatkowego uzupełnienia ustnego, a w żadnym razie zarzut nieprzesłuchania biegłego na rozprawie nie może być uznany za takie naruszenie procedury, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Reasumując, Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do uwzględnienia kasacji. Kasacja częściowo trafnie powołała się na zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, przytaczając wprawdzie tylko art. 11 ust. 2 pkt 15 ustawy o z.e.p., zamiast art. 2 ust. 2 pkt 5 ustawy o rewaloryzacji, jednakże zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w wyniku ostatecznym odpowiada prawu. Sąd ten tylko w części rozważań zawartych w uzasadnieniu pominął wspomniany przepis art. 2 ust. 2 pkt 5 ustawy rewaloryzacyjnej. Nie miało to jednakże żadnego wpływu na trafność wyroku oddalającego apelację. Wyrok Sądu I instancji był całkowicie zgodny z prawem, albowiem wnioskodawca nie spełnia warunków wymaganych do przyznania renty inwalidzkiej przez przepis art. 32 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

Dlatego też Sąd Najwyższy na mocy art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji.

=====